

Így tehát Márai azt hagyta reánk örökül, hogy eljött az ideje nemcsak a magyar nyelv és a magyar hagyományok ápolásának, hanem a megbékélésnek is. A magyar jövőt nem tudjuk gyűlölködéssel és bosszúvágygal megalapozni, sem a múlt hibáinak felhánytorgatásával. Együtt kell a jövő felé fordulnunk, úgy ahogy ezt szellemében Márai is tette.

Ha Magyarország csatlakozik az eljövendő Európához, akkor jó lelkiismerettel mondhatjuk nagy halottunknak, hogy mindent megtettünk, hogy az ő álmát megvalósítsuk.

Széchenyivel mondjuk: „Magyarország nem volt, hanem lesz” és követjük Márait, aki azt üzeni: „Mindig nyugatra menj, és ne feledd soha, hogy keletről jöttél.”

A Vigilia beszélgetése

Habsburg Ottóval

— *Hogyan látja Európa egységét Ön, aki oly sokat fáradozik érte?*

— Az Európai Közösségben már túl vagyunk azon a ponton, amelyről vissza lehetne térni. Szóval sikerre vagyunk ítélve. Ahogyan én látom, 1992-re sikerül megvalósítani terveink java részét. Nem mondanám, hogy mindet, de a problémák többségét megoldjuk. Ez az egység ma még felmérhetetlen lehetőségeket rejt magában. A Közösség máris a világ legnagyobb gazdasági hatalma, s ez az egységes piac által még inkább növekszik. Gyakran megfordulok mindenféle megbeszéléseken, politikusok, közgazdászok között, akik megpróbálják előre jelezni, mire számíthatnak a kormányok. Tíz év múlva csak három nagyhatalom marad a világon, az Egyesült Államok, Japán és az Európai Közösség, más nagyhatalom már nem lesz.

— *Gazdasági vagy politikai értelemben?*

— Gazdasági és politikai értelemben egyaránt. Szóval az Európai Közösségről elmondhatjuk, hogy sikeres és hatalmas vállalkozás. De még egyet hozzátennék: az Európai Közösség nem akar zárt társaságot alkotni. Tehát új népek is beléphetnek, ha akarnak. Persze a feltételeknek nagyon nehéz megfelelni. Például országunkban óriási problémák lesznek. Elvégre 40 évig éltünk egészen más rendszerben, amely többé-kevésbé tönkretette gazdaságunkat. Lépésről lépésre kell rendbehozni az országot, véleményem szerint fokról fokra kell belépnie az Európai Közösségbe. A kezdet az Európa Tanácshoz való csatlakozás lenne. Ezt úgy érzem, másfél év alatt el lehet érni.

— *Ez ilyen hamar megtörténhetik?*

— Igen. Az Európa Tanács a tagságot politikai feltételekhez köti: az emberi jogok, a kisebbségi jogok és a plurális demokrácia érvényesüléséhez. De azt remélem, hogy a parlamenti választások után Magyarországról is el lehet mondani, hogy megvalósította a plurális demokráciát. Akkor már teljesültek azok az előfeltételek, amelyek szükségesek az Európa Tanácsba való belépéshez.

Az Európa Tanács nem tűz maga elé nagy célokat, ellenben rendkívül hasznos szervezet. Egyrészt kulturális célokat szolgál, másrészt része a Közösségnek. A magyarok képviselői ily módon elsajátíthatják a Közösség munkamódszerét. Legfőképpen azonban a külső biztonság szempontjából tartom rendkívül szükségesnek, hogy tagjai legyünk legalább egy európai szervezetnek.

— *Nem kell-e attól félnünk, hogy az Európai Közösség létrejötte tovább mélyíti a szakadékot Kelet és Nyugat között? Hogy Kelet- és Közép-Európát nem tartják igazán a kontinens részének?*

— Ez a múltban csakugyan gyakran fogalmazódott meg így. Amikor 1979-ben az Európa Parlamentbe kerültem, a többség véleménye az volt, hogy Európa határa Jaltánál van. Ezt a többségi véleményt a politikai bizottság keretében négyen szövetkezve megváltoztattuk. Az első, aki ezt előkészítette, ma már nem az Európa Parlament tagja. A másik egy dán politikus volt, aki sajnos elég fiatalon meghalt. A harmadik egy francia, gaulle-ista politikus volt, a negyedik pedig én. Szisztematikusan, évről évre próbáltuk szélesíteni Nyugat-Európa látóhatárát. Nagyon nehéz harcot vívtunk. Ma már azonban általánosan elfogadott, hogy egész Közép-Európa hozzátartozik a Közösséghez, és a Közösség nem európai, amíg Közép-Európa hiányzik belőle.

— *Nem tarthatunk-e attól, hogy éppen a nyugatiak búzzák le a vasfüggönyt, amikor a magyarok, s most már egyre inkább a többi úgynevezett szocialista ország is megszűntette?*

— Erről szó sem lehet, de csak lépésről lépésre lehet haladni. Nézze, most, amikor megszavaztuk az első nagy segélyt Magyarország és Lengyelország számára, még ádáz harcok folytak, de nem a többi képviselő, hanem a bürokrácia ellen. Hogy a kommunisták ellene vannak, az nem számít, hiszen ebben a kérdésben még az olasz kommunisták is velünk tartottak. Én vagyok a magyar delegáció vezetője, első alelnököm egy spanyol szocialista tanszékvezető egyetemi tanár volt, a jelenlegi alelnök pedig egy olasz kommunista, aki szintén velem tart ezen az úton, így nagy többségre számíthatunk. Úgy érzem, nem fenyeget az a veszély, hogy kizárják Magyarországot Európából. A bürokráciával azonban meg kell harcolni, mert vannak olyanok, akik elsősorban a Harmadik Világ érdekeit képviselik. A fejlődő országok mindmáig hatalmas összegeket kapnak a Közösségtől, és némelyek attól tartanak, hogy lassanként elesnek ettől, mivel Magyarországnak adjuk azt. Én persze Magyarország érdekeit fogom képviselni, és remélem, sikerül majd elhárítani a közben fölmerülő nehézségeket, hiszen az elvi megállapodás már megszületett. Tapasztalataim szerint Magyarországnak soha nem volt olyan jó híre, mint most. Ennek több oka van; az egyik biztosan az 1956-os szabadságharc presztízse. A másik Mindszenty bíboros személye. Ebben a világban, amelyben olyan sok a gyáva, nagyon szeretik a bátor embereket. Kellemetlenek, de bátrak. A harmadik ok a magyar emigráció tevékenysége szerte a világon. Ezt az emigrációt igen nagyra becsülik, mert dolgos és elveiben szilárd. Azonkívül Magyarországon önmagában is óriási jelentőségű eredmény ez a mostani felszabadulás. Úgy tűnik, mintha megszületőben volna a nemzeti egység.

— *Mit jelent Európa az Ön számára?*

— Elsősorban szellemi és kulturális közösséget. Persze szükség van a Közös Piacra, szükség van azért, hogy Európa nagyhatalom maradjon, s ne lehessen megtámadni. A legfontosabb azonban az, hogy megóvjuk Európa keresztény kultúráját. Ez Európa legnagyobb értéke, amit meg kell védenünk.

— *II. János Pál pápa ismételten úgy nyilatkozott, hogy Európa egységét a kereszténységnek kell megőriznie.*

— *Úgy van. Ő mindig mellettünk állt.*

— *Csakbogy attól lehet tartani, hogy a szekularizált Európában meggyöngült az egyházak szerepe.*

— *Én inkább azt hiszem, hogy új, erősebb vallási korszak felé közeledünk, már csak azért is, mert az egész modern tudomány és technika több kérdést vet fel, mint amire válaszolni képes. Régebben sok hívő a tudományra hivatkozva pártolt el a hittől. Ma éppen az ellenkezője történik. Alig talál ma olyan igazi tudóst, aki nem hisz Istenben. Talán nem tartozik még egyik szervezett egyházhoz sem, de elvben a tudomány maga posztulálja a hit létezését.*

— *Ha visszafelé tekintünk a történelemben, a Habsburg-báz a katolikus egyház pártján állt, szemben a protestánsokkal. Hogy látja ma az ökumenizmus kérdését?*

— *Katolikusok és nem katolikusok ellentéte ma már javarészt a múlté. Napjainkban egyre inkább a keresztény összefogás korát éljük. Közös ellenfelünk a materializmus. Az ökumenizmust viszont még tágabban értelmezném. Úgy érzem, kapcsolatot kell létesítenünk az iszlámmal és az izraelitákkal is. Az iszlámot közelebről ismerem, tagja vagyok az Iszlám Akadémiának. Hárman vagyunk benne keresztények. Gantin kardinális, egy rendfőnök meg én. Párbeszédet kezdtünk iszlám vezetőkkel, és örvendetes, mennyire megértjük egymást. Úgyhogy bízom abban, hogy beigazolódik Raimundus Lullus mondása: Az iszlám testvére a kereszténység.*

— *Igen. Az ökumenizmus tehát nemcsak a különböző keresztény egyházak egymásra találását jelenti, hanem a vallások egymáshoz való közeledését is.*

— *Azt hiszem, igen. Szeretném, ha a jövőben mind egyesülnének az istenhitben. De az igazi ökumenizmus csak úgy valósulhat meg, ha mindenki teljesen a maga hite alapján áll. Az ökumenizmust nem szabad arra felhasználni, hogy valaki mindinkább felmorzsolja a saját hitét. Természetesen szükség van nagyfokú toleranciára is.*

— *Hadd kérdezzem Magyarországgal kapcsolatban. Ön mindig bazájaként beszél róla.*

— *Ez természetes. Elvégre a pannonhalmi bencéseknél érettségiztem, s gyermekkoromtól fogva beszéltem magyarul. Azt hiszem, ma is elég jól beszélem a nyelvet, bár 70 éve külföldön élek. Kapcsolataim Magyarországgal mindig nagyon szorosak voltak, még a második világháború ideje alatt is. Akkoriban Eckhardt Tiborral sokat próbálkoztunk azzal, hogy kimentsük az országot a háborúból. Sajnos nem sikerült. Felvettem a kapcsolatot Kállay miniszterelnökkel is, hogy megmentsek az országot. Törekvéseink nem jártak sikerrel. Az amerikai kormánnyal sokat tárgyaltam a magyar ügyekről. Többször beszéltem Rooseveltnél is, mivel őt nagyon érdekelte Magyarország. Ismerte hazánkat. Kerékpárral bejárta az egész országot az első világháború előtt. Így személyes tapasztalatai is lehetnek rólunk. Ezt próbáltam kamatoztatni. Sajnos azonban túl erős volt a Szovjetunió és Beneš együttműködése. Beneš kezdeményezte a németajkúak kitelepítését Közép-Európából. Beneš vetette föl ezt a gondolatot, amelyet kezdetben Sztálin is, Rooseveltnél is ellenezett. Benešnek azonban a végén sikerült elérnie azzal, hogy Sztálinnak azt mondta, Rooseveltnél akarja, Rooseveltnél pedig, hogy Sztálin akarja. Ezek a szerencsétlenek Benešt használták futárként és ebből származott a baj.*

— *Azt mondják, hogy addigra az elnökön már elbatalmasodott a betegség.*

— Igen. Akkor már halálosan beteg volt. A potsdami tárgyalásokon már nem is volt ott, s még a háború alatt meghalt. Sokszor találkoztam Roosevelttel, és láttam, hogyan hanyatlik az egészsége. 1943 második felében már halálosan beteg volt. Ő maga mondta. Tudta, hogy menthetetlen. Egy évre rá, 1944 augusztusában találkoztunk utoljára. Már megvolt a repülőjegyem Európába, amikor Roosevelttel hívatott. Le kellett mondanom az utat, hogy elmehessek hozzá. A magyar és osztrák ügyekről beszélgettünk. Azt mondta nekem, menjek el az ellenjelöltjéhez is, hiszen választások előtt álltak, és nem biztos, hogy ő ezt még megéri. Aztán itthon bekövetkezett a katasztrófa. Szálasi jutott hatalomra. Roosevelttel még elment Jaltába, s utána találkozott Félix öcsémmel. Ez pár nappal a halála előtt történt. Aztán az egész világ összeomlott. Rooseveltet bizony csapdába ejtették. Azt hitte, mindent rendbe tud szedni az Egyesült Államok óriási gazdasági hatalmával, és Jaltában egyszerre csak szemben találta magát a kemény Sztálinnal. Akkor azt mondta az öcsémnek: az volt az érzésem, hogy Sztálin olvas a gondolataimban. Valójában azonban Roosevelttel tanácsadója szovjet kém volt, úgyhogy a szovjetek mindig ismerték Roosevelttel a kártyáit. Sztálin csakugyan lehengerelte őt. De mondom, ekkor Roosevelttel már halálosan beteg volt. Ez okozta a tragédiáját. Sajnos ez a mi tragédiánkká is vált.

— *Hogyan látja Magyarországot sorsát ebben a nagy változásban?*

— Csodálatos fordulat ez nálunk. Az utolsó másfél év alatt rengeteg dolog történt.

— *Sokan osztják azt a nézetet, hogy a leverett forradalom után indult meg a magyarság a morális romlás útján, mivel úgy érezték, senki sem segít rajtuk.*

— Akkor nem segített, talán nem is segíthetett. Itt sajnos bizonyos propagandisták túl nagy reményeket keltenek a magyarságban. Akik kint voltak, azt hitték, hogy segíteni fognak, és megpróbálták tanácsokat hazajuttatni. De utólag senkit sem szeretnék kritizálni. Ami pedig a morális romlást, a korrupciót illeti, az minden totalitárius rendszerben bekövetkezik.

— *Ez a diktatúrával függ össze?*

— A totalitarizmussal még jobban, mint a diktatúrával. Ha minden hatalom egy kézben van, akkor mindig baj lesz. A megoldás mindig a megosztott hatalomban van, melyben az erők ellenőrzik egymást.

— *Ez a demokrácia.*

— Igen, demokrácia, vagy mondjuk, mindaz, ami egy szélesebb értelemben vett demokráciához tartozik. Ez hiányzott eddig nálunk. Így következett be a hatalmi szervek korrupciója.

— *Még egyszer hadd térjek vissza európaiságunkhoz: mit ad bozzá a kereszténység?*

— Mi a szabadság földrésze vagyunk. És azért vagyunk szabadok, mert keresztény civilizáció vagyunk. A szabadságot keresztény argumentum nélkül nem is lehet elképzelni. Csak akkor tudunk igazán szabadok lenni, ha megértjük, hogy az egyén Istentől olyan jogokat kapott, amelyekre ráépítheti az életét. Ez, mondjuk, a mi szabadságunk filozófiája. Még ha nem gondolná is az ember, tény, hogy csak keresztény atmoszférában lehet igazi szabadságról beszélni. És ez nálunk még megvan. Még ha az emberek hallgattak is erről, a kövek beszéltek. Életem egyik legboldogabb napja az volt, amikor 1944-ben, hároméves amerikai tartózkodás után visszatértem Európába, és először láttam megint olyan városokat, ahol nem a bankok vagy a börtönök dominálnak, hanem az egyházak, a bazilikák. Ez jelenti a mi szerencsénket, a mi szépségünket. Ez adja Európát, és ezért kell küzdenünk.

Lukács László